



Parasta Kylissä - hankkeen 2010 -2013 loppuraportti

Etelä-Karjalan Kylät ry, <http://kylat.ekarjala.fi>
Kellomäentie 1, 54920 Taipalsaari
Marja Jussila
puh. 045-276 9541
email: marja.jussila@taipalsaari.fi
Etelä-Karjalan Kylät ry myös facebookissa

Sisältö

1. TAVOITTEET JA TOTEUTUSTAVAT (hankesuunnitelma)	3
2. HANKKEEN TOTEUTTAMINEN	3
2.1 Pilottikylätoiminta	5
2.2 Hyvien käytäntöjen levittäminen	10
2.3 Verkostoituminen ja yhteistyö	13
2.4 Hyviä käytäntöjä ja toimintamalleja.....	14
3. Tiedottaminen.....	18
4. Yhteistyökumppanit	18
5. Resurssit ja organisaatio	18
6. Indikaattorit	19
7. Kustannukset ja rahoitus	19
8. Hankkeen yhteenveto	19
9. Suositukset ja jatkotoimenpiteet	21
Liitteenä esimerkkejä palvelukeskuksista muualta Suomessa	22

1. TAVOITTEET JA TOTEUTUSTAVAT (hankesuunnitelma)

Päätavoite:

Maaseudun palveluiden tuottaminen uusien menetelmin kolmannen sektorin välityksellä sekä palvelutuotannon hyvien käytäntöjen levittäminen

Laadulliset tavoitteet:

Palvelutuotantomallit ja niiden levitys (mm. sopimuksellisuus ja sosiaalinen yrittäjyys)
Asuinviihtyvyyden ja sosiaalisen pääoman lisäys
Tietoisuus yhteisöllisyydestä ja paikalliskulttuurista
Verkostoituminen

Toteuttamistavat:

- Pilottikyläryppäiden kokoaminen ja toimintamallien kehittäminen sekä sosiaalisen pääoman lisäämisen tähtäävät toimenpiteet
- Seminaarien, foorumien, palveluiltojen ja tutustumisretkien järjestäminen hyvien toimintamallien levittämiseksi
- Verkostotapaamiset

2. HANKKEEN TOTEUTTAMINEN

Hankkeen toteuttaminen osui aikaan, jossa kunta- ja palvelurakenne elävät murrosaikaa, jota leimaa epävarmuus siitä, kuka palvelut tuottaa ja miten ne tuotetaan. Selvää on se, että jo karsittuja palveluita tullaan edelleen karsimaan, erityisesti sosiaali- ja terveystalvveluja, jotka koskettavat erityisesti maaseutualueita, joissa väestö ikääntyy vääjäämättömästi. Etelä-Karjalassa sosiaali- ja terveystalvvelut tuotetaan laajasta yksiköstä Eksotesta (Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystalvvelupiiri) käsin eikä palveluiden saatavuuteen juurikaan voida vaikuttaa yksittäisestä maaseutukylästä käsin. Toki maaseutukylien asukkaat ovat jo tottuneet vähitellen siihen, että julkiset palvelut ovat niistä melko tyystin kadonneet (koulu, pankki, posti, julkinen liikenne ja kauppa) ja ne on haettava kauempaa kuntakeskuksista, joiden palvelutarjontataso on myös vaarantumassa kuntarakennemuutoksessa.

Mari Kattilakosken mukaan (Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 1/2012; *Yhteisöllisyydellä hyvinvointia ja palveluita maaseudulle*) mm. kuntarakennemuutoskehitys on heikentänyt maaseudun asukkaiden ja kylien vaikutusmahdollisuuksia omaa arkea ja elinympäristöä koskeviin päätöksiin. Kattilakoski toteaa julkaisussa, että tämä kehitys luo maaseudulle haasteita ja uusia kehittämistarpeita lähipalveluiden turvaamiseksi ja koska palveluiden saatavuus on uhka monille maaseutualueille, niin monissa kylissä on jo herätty organisoimaan palveluja itsekin yhteisöllisesti.

Tästä hyvänä esimerkkinä on Eskolan kylä Pohjanmaalta (<http://www.eskolankyla.fi/>), jossa kylätalolla on keskeinen rooli kylän yhteisöllisyyden heräämisessä ja palveluiden tuottamisessa.

Etelä-Karjalassa ei ole ollut havaittavissa ainakaan vielä sitä, että palveluiden katoamisen uhka olisi lisännyt maaseutukyläasukkaiden halua tavoitella mahdollisuutta tuottaa itse palveluita. Poikkeuksena voidaan kuitenkin maininta Savitaipaleen Kuivasensaaren kylä, jossa kylätalolla on ollut tarjolla erilaisia palveluita n. 15 vuoden ajan.

Antti Rehusen, Manu Rantasen, Ilkka Lehtolan ja Mervi J. Hiltusen toimittamassa julkaisussa ”Palveluiden saavutettavuus muutoksessa” (Helsingin yliopiston Ruralia-insituutin julkaisu) todetaan, että palveluiden saatavuuteen vaikuttaa jo pelkästään se, että haja-asutusalueen palvelut saatavat sijaita usean kymmenen kilometrin päässä kuntakeskuksissa ja saavutettavuus riippuu henkilöauton käytöstä, koska julkinen liikenne puuttuu liki täysin. Tämä pätee myös Etelä-Karjalassa, jossa myös nyt vielä autoileva maaseutukyläasukas, on huomenna autoilusta luopuva ikäihminen, joten julkisen liikenteen puuttuminen tulee tekemään ja tekee jo palveluiden saamisen kaukaa kuntakeskuksista melko hankalaksi.

Etelä-Karjalassa on parhaillaan menossa Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden Mallu kylille -hanke, jossa on kokeiltu ja kokeillaan parhaillaan joidenkin terveyspalveluiden tuottamista mobiiliratkaisuna (valtakunnallisestikin palkittu Mallu-auto). Mallu-autolla tuotetaan lähinnä terveyspalveluita maakunnassa kyliin, jotka sijaitsevat kauempana kuntakeskuksista. Mobiilipalvelu pystyy tuottamaan rajoitettua terveyspalveluja (sairaanhoitajan vastaanotto, joitain laboratorionäytteitä sekä suun terveydenhuollon ennaltaehkäiseviä palveluita) rajoitetulle joukolle kyliä ja asukkaita. Mobiilipalvelut eivät pysty ratkaisemaan kuitenkaan maaseudun asukkaiden ikääntymisen tuomaa yksinäisyyttä ja turvattomuutta, jotka ovat lisääntyneet sosiaalisen kanssakäymisen vähäisyyden vuoksi. Ongelma on kasvanut yhteisten ”olohuoneiden” kauppojen ja koulujen yms. kadottua.

Maaseudulla kylissä voidaan tarttua palveluiden puuttumisen ongelmaan tuottamalla ne omaehtoisesti esimerkiksi kokoamalla sirpaleisista palvelutarpeista kylän toimesta työpaikka esimerkiksi kylän tai naapurikylän pitkäaikaistyöttömälle/työttömille tai sopimuksellisesti yrittäjälähtöisesti. Sosiaalista pääomaa ja yhteisöllisyyttä lisäämään voitaisiin kylän toimesta löytää ratkaisu toteuttamalla yhdessä vaikkapa kerhotoimintaa perinteisen naapuriavun lisäksi. Kerhoilla voitaisiin jossain määrin korjata ikäihmisten yksinäisyyden ja turvattomuuden tunnetta. Kerhojen välityksellä voitaisiin myös kuroa yhteen maaseudullakin hyvin yleistä sukupolvien välistä kuilua (tarinoiden siirtäminen nuorempien sukupolvien tietoisuuteen).

Hankkeen toteuttamisen edetessä havaittiin, että Etelä-Karjalassa oli usealla toimijalla meneillään maaseudun palveluihin ja hyvinvointiin tähtääviä hankkeita (Socomin MontEri -hanke, Marttojen Omassa kodissa hanke, 4H:n Omalla kylällä hanke, Etelä-Karjala-instituutin Kulttuurikutinaa -hanke ja Mallu kylille 1 ja 2 -hankkeet), joten oli järkevää yhdistää voimavaroja ja toteuttaa hankkeiden toimenpiteitä myös yhdessä järjestämällä yhteisiä tapahtumia ja tilaisuuksia sekä toteuttaa yhdessä mm. erilaisia kartoituksia.

2.1 Pilottikylätoiminta

Hankesuunnitelman mukaan hankkeen tavoitteita pyritään saavuttamaan pilottikyläryppäissä, joissa palvelut voivat olla esim. sirpaleisten töiden kokoamista ja tuottamista sopimuksellisesti tai yksinkertaisimmillaan kerhopäiviä, joissa on yhteisen virkistymisen lisäksi tarjolla hyvinvointipalveluja, ruokailua ja sosiaalista kanssakäymistä. Kerhopäivät voivat olla teemallisia, kuten karjalaisuutta korostavia kulttuurikerhoja, joissa alueen kulttuuria muistellaan ja jaetaan eri ikäpolvien kesken. Kerhot kurovat yhteen maaseudullakin hyvin yleistä sukupolvien välistä kuilua sekä lisäävät kylien sosiaalista pääomaa.

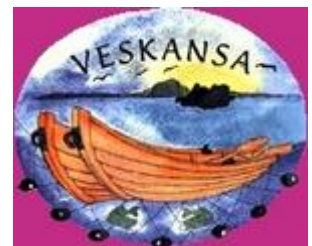
Hankkeen tavoitteita toteuttavien pilottikylien mukaan saaminen oli vaikeaa, koska kylissä ei mielletty mahdollisuutta tuottaa palvelut kylästä käsin ja lopulta pitkän etsintäharavoinnin jälkeen pilottikyläryppäiksi valikoituivat kylät, joissa joko jo oli jonkinlaista palvelutoimintaa ja tarvitsivat hieman lisääpua palvelutoimintaansa tuottamiseen tai kehittämiseen tai omasivat jo jonkinlaisia suunnitelmia palveluiden tai kerhotoiminnan tarjoamisesta.

Pilottikyläalueilla tuettiin ja autettiin kehittämään niiden jo olemassa olevia toimintoja sekä järjestettiin uudenlaista sosiaalista pääomaa lisäävää kerhotoimintaa. Lisäksi pohdittiin parilla muulla kyläalueella mahdollisuutta organisoida palveluiden tuotantoa. Hanke osallistui myös hyvinvointitapahtumiin, joita muut toimijat järjestivät sekä toteutti muiden toimijoiden kanssa yhdessä erilaisia tapahtumia.

Pilottikyläiksi hankkeelle lähtivät mukaan Savitaipaleelta Kuivasensaari (5 kylän rypäs), Suomenniemeltä Kiesilä-Pajulahti-Kakkola (3 kylän rypäs), Parikkalasta Tarnalan kylä sekä Imatran, Ruokolahden ja Rautjärven alueilta Museontien kylät (7 kylän rypäs).

Kuivasensaari (<http://kylat.ekarjala.fi/kuivasensaari/>)

Savitaipaleen Kuivasensaari (4kylää) on vajaan 200 vakituisen asukkaan ja liki 3000 kesäasukkaan kylä, josta palvelut ovat kadonneet (koulu, pankki, posti, kauppa ja kirjasto). Yli 15 vuotta kylässä on toiminut koulukäytöstä poistuneessa kyläyhdistyksen omistamassa koulurakennuksessa kyläkeskus, josta löytyy 2 vuokra-asuntoa, harraste-, koulutus ja kokoustilat sekä vuodesta 2012 lähtien kylän oma kauppa ”Pettilän pikku puoti”. Kesäisin kyläkeskuksessa on päivittäin tarjolla lounas, jota voi ostaa myös kotiin vietäväksi. Kyläkeskus työllistää vuosittain 1-5 henkilöä.



Kuivasensaari poikkeaa eteläkarjalaisista kylistä siinä, että se on kylän toimesta jo pitempään tarjonnut mm kylätalkkaripalveluita sekä vakituksille ja kesäasukkaille. Kylätalkkareina ovat toimineet alan yrittäjät sekä työllistetyt nuoret. Kylässä toi aikaisemmin virkistyskerho, mutta sen toiminta oli hiipunut ja väen ikääntyessä sosiaalisen kanssa käymisen puute vaivasi erityisesti ikäihmisiä. Kuivasensaaren keskuskylässä Pettilässä, jossa myös kyläkeskus sijaitsee, asuu myös useassa talossa venäläisiä. Kylä tarvitsi ulkopuolista tukea jatkamaan ja kehittämään kyläkeskuksen toimintaa sekä tarjottavia palveluita.

Kylän vakituiset ja kesäasukkaat kutsuttiin kasaan 17.6.2010 pohtimaan sitä, miten kyläkeskuksen toimintaa ja kylän palveluita voitaisiin kehittää sekä sosiaalista pääomaa ja yhteisöllisyyttä lisätä. Kyläläisten mielestä virkistyskerhotoiminta tulisi käynnistää syksyllä 2010 uudestaan oheisine palveluineen. Virkistyskerhotoiminta käynnistyi syksyllä, mutta toiminta hiipui keväällä 2011 vetäjän siirtyessä talvikaudeksi ulkomaille. Koska uutta vetäjää ja koordinoijaa kerholle ei löytynyt, päätettiin kylässä yhteisesti, että kerhon toiminta muuttuu **kulttuurikerhoksi**, jossa päätavoitteena oli koota ikäihmisiä yhteen muistelemaan ja keräämään talteen vanhoja tarinoita. Kulttuurikerho kokoontui melko säännöllisesti kevääseen 2013 asti ja sen tuloksena tuotettiin kesällä 2013 **tarinoiden muistelukirja**. Kulttuurikerholaiset järjestivät kesällä 2012 kylän maalaismarkkinoiden yhteydessä perinne-esineiden ja -työkalujen näyttelyn sekä kylän perinneruokien maistelua. Perinteisiin tutustui n. 100 kävijää.

Tarinoiden muistelun lisäksi kerhossa pohdittiin ja kehitettiin ideoita kyläalueen kehittämiseen ja palveluiden tuottamiseen. Yhtenä kerhon ideoinnin tuloksena Eksoten Mallu -auto lisäsi palvelukierrokseensa Kuivasensaaren. Lisäksi kerhossa kerättyjen ideoiden pohjalta järjestettiin 8.12.2012 kaikille avoin **Hynttyyt yhteen -kehittämispäivä**, jossa yhdessä pohdittiin kyläkeskuksen ja sen palveluiden kehittämistä, kylämatkailun sekä kesäasukkaiden, venäläisen asukkaiden ja vakituisten asukkaiden yhteistyön lisäämistä. Yhtenä tärkeänä osana kehittämispäivää oli kyläkeskuksen toiminnan rahoitusvaihtoehtojen seulominen ja lisätuottaminen. Kehittämispäivään osallistui 20 vakituista ja kesäasukasta.

Kehittämispäivän lisäksi tehtiin kirjallinen kyselykartoitus palveluiden kehittämisestä. Kehittämispäivä poiki hankkeen ”Imua kyläkeskukseen”, jossa mm. kehitetään kyläkeskuksen palvelutarjontaa. Päivän tuotoksena voidaan myös pitää kesällä 2013 järjestettyjä maalaismarkkinat nostalgiaformuloineen sekä venäläisen ruoanpäivä. Kehittämisideoiden toteuttaminen jatkuu edelleen.

Hankkeen yhteistyökumppanit Socom ja Eksote järjestivät 18.5.2013 Pettilän kyläkeskuksessa hyvinvoinnin ja terveyden teemapäivän ”Hyvinvointi hulinat”, joiden sisällön suunnitteluun myös hanke osallistui.

Pettilän kyläkeskusta voidaan pitää monipuolista palvelua tarjoavana **alueellisena palvelukeskuksena**, joka toimii palkatun henkilökunnan voimin. Kyläkeskuksessa toteutuu eri sukupolvien ja asukasryhmien yhteistyö ja sen toimintaa rahoitetaan kyläkeskuksen 2 asunnon vuokratuotoilla, kauppatoiminnalla sekä joukolla erilaisia tapahtumia. Väen ikääntyessä ongelmana voi olla taloudellista tukea tuottavien tapahtumien vapaaehtoisjärjestäjien ja tekijöiden väsyminen.

Kiesilä-Pajulahti-Kakkola (<http://kylat.ekarjala.fi/kiesila/>)

Suomenniemen kyliltä tiedusteltiin keväällä 2011 kyläpäälliköiden turinatuokiassa halukkuutta osallistua mukaan hankkeeseen ja mukaan hankkeeseen ilmoittautui Kiesilä-Pajulahti-Kakkola 3 kylän kokonaisuus ja heidän toiveenaan olivat Tarinat talteen -iltojen järjestäminen lisäämään kylän yhteisöllistä henkeä sekä sosiaalista kanssakäymistä yli eri sukupolvien. Yhteisten kokoontumisten tarpeeseen vaikutti todennäköisesti se, että Suomenniemen kunta oli tekemässä

kuntaliitosta Mikkelin kaupungin kanssa ja kyläalueelle oli epäselvää, kuinka kauas palvelut tulisivat liitoksen myötä karkaamaan ja kuinka se vaikuttaisi myös kylän yhteisöllisyyteen Suomenniemen kunnan nimen kadotessa virallisesti. Kuntaliitos toteutui vuoden 2013 alusta alkaen.

Kiesilän, Pajulahden ja Kakkolan kylät sijaitsivat alle 1000 asukkaan entisessä Suomenniemen kunnassa. Kylän näkökulmasta palvelut sijaitsivat lähinnä kuntakeskuksessa, josta ne on myös totuttu hakemaan. Vakituksia asukkaita Kiesilä-Pajulahti-Kakkolassa on n. 100 ja lukuisa joukko kesäasukkaita. Kylästä löytyy muiden pienyrittäjien lisäksi kahvila, jossa on tarjolla majoitusta sekä kioskitoimintaa. Kylässä asuu ikääntyvän väestön lisäksi myös lapsiperheitä.

Kiesilä-Pajulahti-Kakkolassa järjestettiin kaikille avoimia ikään ja sukupuoleen katsomatta Tarinat talteen ja Sattumia ja tapahtumia iltoja 10 kertaa. Osallistujat koostuivat kaikenikäisistä vauvasta vaariin kyläläisistä ja myös joukko toistenkin suomenniemeläisten kylien asukkaita osallistui iltoihin. Iltojen ilmapiiri oli hyvin innostunutta ja iloinen puheensorina siivitti iltojen tarinoita. Kerättävien muisteloiden lisäksi illoissa painotettiin yhteistä sosiaalista kanssakäymistä ja joinain iltoina osallistujat purkivat tuntojaan tulevasta kuntaliitoksesta ja jakoivat keskenään tuntemuksensa. Pääasiassa iltamissa tutustuttiin seudulta jo kerättyihin tarinoihin sekä muisteltiin uusia vanhoja tarinoita, joita taltioitiin mm. kyläyhdistyksen kotisivuille. Iltamat järjestettiin yhteistyössä kyläyhdistyksen ja järjestettyjen iltojen lisäksi nuoremmat kyläläiset kävivät haastattelemassa kylien vanhempia asukkaita. Kyläläisten vierailut lisäsivät ikäihmisten turvallisuuden tunnetta sekä sosiaalista kanssakäymistä.



Suomenniemen kunnan yhdentyminen Mikkelin kaupungin kanssa vei kyläalueen kehittämishaluilta pohjaa, koska tulevaisuus oli epävarmaa. Yhteenvetona voidaan kuitenkin todeta, että alueella kaivattiin eniten yhteistä sosiaalista kanssakäymistä sekä yhteisöllisyyttä eri ikäpolvien kesken. Tästä oli osoituksena Tarinat talteen iltojen osanottajien lukumäärä, joka koostui oman kyläalueen asukkaiden lisäksi myös muiden kylien asukkaista. Yhdentymisen myötä kyläyhdistyksellä on mahdollisuus hakea myös yhteisölliseen toimintaansa Mikkelin kanssa yhdentymisen myötä aluelautakunnalta taloudellista tukea.

Tarnala (<http://kylat.ekarjala.fi/tarnala/>)

Tarnalan kylä sijaitsee Parikkalan kunnassa Etelä-Karjalan pohjoispäässä. Maatalousvaltaisessa kylässä on reilu 200 asukasta ja palvelut haetaan lähinnä Parikkalan keskustasta, jonne matkaa kylästä on keskimäärin 30 km. Kylätalolla, joka on Parikkalan kunnalta lunastettu koulurakennus, sijaitsee pitopalveluyritys, harrastetilat sekä tietotupa.

Kylätalolla, jonka omistamassa kiinteistöyhtiössä kyläyhdistys on yhtenä osakkaana, toimii hankkeella käynnistetty virikekerho "Entisen nuorten Ruasa" viikoittain ohjaajan johdolla. Kerhon ohjaajan lisäksi kyläaktiivit toimivat avustajina ja ohjelman suunnittelijoina. Kerho on tarkoitettu lähinnä ikäihmisten ja työttömien virkistystoiminnaksi ja sen toiminta on avoin myös muille kylille. Samassa rakennuksessa toimivalla pitopalvelulla on lounas tarjolla kaikille halukkaille Ruasa -

kerhon kokoontumispäivinä. Lisäksi Eksoten mobiilipalvelu Mallu-auto pysähtyy kylätuvalla joka toinen viikko Ruasa -kerhon yhteydessä.

Koska kerhotoiminta isolta osin toimii vapaaehtoistoimintana, kyläläiset katsoivat tarvitsevansa hieman tukea ja myös vetoapua. Tarnalassa hankkeen puitteissa käytiin vierailemassa Ruasa-kerhossa muutaman kerran. Tapaamisissa kerättiin yhteen kyläalueen palvelutarpeita ja todettiin, että ainakin tällä hetkellä Ruasa -kerhon toiminta ja Mallu-auton pysähtyminen kylätalolla vastaa ikäihmisten sosiaalisen kanssakäymisen tarpeita, koska kerhossa askarrellaan, virkistetään muistia, muistellaan vanhoja sekä järjestetään kyläläisille erilaisia tapahtumia (kulttuuriruoka- ja vanhojen esineiden näyttelytapahtumat). Kyläläisten pyynnöstä järjestettiin kuitenkin yhdessä 4H-piirin kanssa kylätalolla (39 osanottajaa) ”4 polven treffit”, joissa kylän palvelutarjoajat esittelivät toimintaansa ja eri ikäpolvet saattoivat tutustua toisiinsa.

Museotien kylät

Museotien kylät (Huhtasenkylä, Miettälä, Niskapietilä-Vähikkälä, Purnujärvi-Korpjärvi ja Raution kaupunginosayhdistys) sijaitsevat historiallisen Museotien varrella 3 kunnan alueella (Imatra, Rautjärvi, Ruokolahti). Kylien alueella sijaitsee joitakin kylätaloja, mutta eniten toimintaa löytyy Raution kylätuvasta, jossa on säännöllistä toimintaa.



Kylien alueelle oli jo ennen hankkeen alkua suunniteltu eri kylätaloihin säännöllistä koordinoitua kerhotoimintaa, jonka yhteydessä olisi ollut tarjolla erilaisia palveluita. Suunniteltu toiminta ei ollut päässyt käyntiin, koska sille ei löydetty aikaisemmin vetäjää, vaikka väestön ikääntyessä sosiaaliselle kerhotoiminnoille oli tunnistettu olevan tarvetta liki jokaisessa kylässä.

Aiempien tapaamisten osanottajat (eri kylien, seurakuntien, Eksoten sekä muiden kolmannen sektorin edustajat) kutsuttiin 2011 muutaman kerran kokoon Raution kylätuvalle miettimään palveluiden järjestämistä aikaisempien suunnitelmien pohjalta ja edelleen oltiin myös sitä mieltä, että kylillä ei löytynyt resursseja ottaa koordinoitua kerhotoimintaa haltuunsa. Koordinoitua kerhotoimintasuunnitelmaa tarjottiin sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden harjoittelu- tai lopputyöksi, mutta alan oppilaitoksista ei ollut sellaisia vanhustyöhön suuntautuneita oppilaita, jotka olisivat olleet harjoittelu- tai lopputyövaiheessa tai kyseinen toiminta olisi soveltunut.

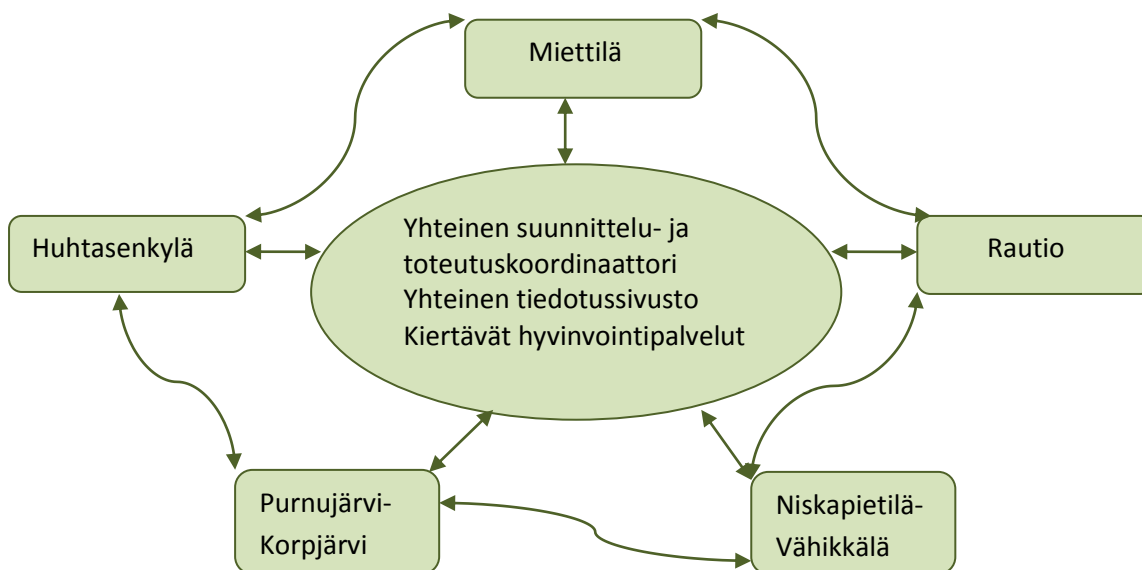
Ideaa tarjottiin Imatralla toimivalle Intoa Työstä ry:lle ja jo joulukuun 2011 yhteispalaverissa Museotien kylissä päädyttiin siihen, että Intoa Työstä ry ottaa koordinoitua kerhotoiminnan hoitaakseen ensin ulkopuolisen rahoituksen turvin ja sitten sulauttaen sen osaksi varsinaista toimintaansa. Työnimeksi toiminta sai ”Toimintakerho Vauvasta vaariin”. Suunnitelmana oli, että kerhotoiminta pyörähtää käyntiin vuonna 2012 Huhtasenkylässä, Miettälässä, Niskapietilä-Vähikkälässä, Purnujärvi-Korpjärvellä ja Raution kaupunginosassa. Kerhoihin suunniteltiin ohjatun kaikenikäisille suunnatun kerhotoiminnan lisäksi koordinoitua kotityöpalvelua ja ystävä/vapaaehtoistoimintaa. Intoa Työstä ry yritti löytää suunnitellulle toiminnalle rahoitusta, mutta valitettavasti rahoitusmahdollisuudet eivät auenneet miltään taholta ja koordinoitu kerhotoiminta haudattiin toistaiseksi pöytälaatikkoon.

Kiertävän koordinoitua kerhotoiminnan malli sinällään on paikallaan nykyisessä palvelurakennemuutoksessa, jossa palveluita karsitaan kovalla kädellä ja kuitenkin kylien asukkaat

ikääntyvät kaiken aikaa ja tarvitsisivat yhä enenevässä määrin lähipalveluita, jotka olisivat melko lähellä, koska julkinen asiointiliikenne puuttuu ja yhä useampi luopuu oman auton käytöstä samalla kun yksinäisyys ja sosiaalinen turvattomuus lisääntyvät maaseudulla.

Museotien kylien kiertävän kerhon malli:

- Kiertävä kerho- ja virkistystoiminta eri kylien kylätaloilla ennalta sovittuna aikana
- Hyvinvointipalveluiden tarjoaminen kerhotoimintojen yhteydessä etukäteen tilattuna
- Kiertävällä kerholla oma kylien yhteinen tiedottava nettisivusto sekä yhteinen suunnittelu- ja kokoamiskoordinaattori'



Muu kokoontuminen

Lappeenrannan **Nuijamaan Konnun kylän** (60 asukasta) kylätalolla pidettiin 17.4.2013 kyläilta (13 osanottajaa), jossa pohdittiin kylän palvelutarpeita ja mahdollisuutta kadonneiden palveluiden järjestämiseen. Erityistarvetta todettiin olevan sosiaali- ja terveyspalveluilla. Eksoten Mallu-auton aloittaessa toimintansa sen tarjoamia palveluita oli halukas käyttämään parikymmentä kyläläistä, mutta tietoliikenneyhteyksien huono toimivuus on tähän mennessä ollut Mallun mobiilipalveluiden esteenä. Jatkona iltaan Lappeenrannan kaupunki järjesti Nuijamaan alueelle Kyläkärajät -tilaisuuden, jossa Nuijamaan asukkaat yhdessä kaupungin kanssa pohtivat ratkaisuja alueen tarpeisiin. Lappeenrannan kaupungilla on useimmalla asutusalueellaan asukkaiden alueraati toiminta, mutta Nuijamaalta se näyttää edelleen puuttuvan. Jotta Nuijamaan alueen kehittäminen edistyisi, alueraadin käynnistäminen olisi ihan ensimmäinen kehitysaskel.

Ruokolahden Laamalan kylässä kokoonnuttiin 23.9.2010 yhdessä Etelä-Karjalan Kärki-Leader ry:n ja kylälaisten kanssa pohtimaan kyläalueen palvelutarpeita. Kylässä on kesäkäytössä oleva kylätalo ja kylätalolle toivottiin vuoden 2010 alkavan Mallu -mobiiliauton pysähtyvän, mutta koska talolta puuttuivat tietoliikenneyhteydet, pysähtyminen ei ole onnistunut. Kyläläiset eivät kokeneet tarvitsevänsä mitään erityisiä palveluita. Kokoontumiseen osallistui 12 kyläläistä.

Hanke osallistui Parikkalan Kunnan korkeakoululla järjestettyyn ”**Säpinää syksyyn**” järjestöjen yhteiseen tapahtumaan. Tapahtuman pääjärjestäjä oli Socom:n hanke MontEri. Päivän aikana runsas joukko paikallisia asukkaita sekä kävijöitä kauempaakin vieraili tapahtumassa. Tapahtuma koostui yleisöluennoista, erilaisista aktiviteeteistä sekä näyttelystä.

2.2 Hyvien käytäntöjen levittäminen

Hankkeen toteuttamisessa panostettiin erityisesti hyvin käytäntöjen levittämiseen järjestämällä hankkeen oma aloitusseminaari ja kylien asumismarkkinat -kiertue sekä yhteistyökumppaneiden kanssa yhteisiä laajoja tapahtumia eri puolilla maakunnan kyläalueita. Lisäksi toteutettiin tutustumis- ja oppimisretkiä Etelä-Suomen alueella kohteisiin, joissa oli jo toteutettu maaseudun palvelutoimintaa.

1. Parasta kylissä -aloitusseminaari 31.5.2010

Hankkeen alussa järjestettiin aloitusseminaari, jossa esiteltiin hankkeen tavoitteita, etsittiin pilottikyliä mukaan sekä keskusteltiin yhdessä aiheista: 1. sopimalla palvelut paremmiksi (alustajana kansanedustaja Kimmo Tiilikainen), 2. palvelut kuntoliitoksissa (alustajana Lappeenrannan kaupungin kehitysjohtaja Markku Heinonen) ja 3. palvelut kauas karkaavat (alustajana Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirin kehitysjohtaja Merja Tepponen). Seminaarissa oli 32 osallistujaa.

2. Kylien Asumismarkkinat syksy 2010

Kylien Asumismarkkinoiden kuntakierroksella (12 kpl) haettiin hankkeeseen pilottikyliä ja esiteltiin kyläläisille Eksoten mobiilipalveluauton Mallun palvelutarjontaa sekä kotona asumista tukevia energiasäästäviä laitteita ja haja-asutusalueiden jätevesiasetuksen tuomia muutoksia jätevesien käsittelyyn. Jokaisella tapahtumalla oli sama sisältö. Kylien asumismarkkinoihin osallistui 162 henkilöä.

3. Kylien Palvelutuulahdus seminaari 24.1.2012

Seminaarissa pohdittiin maaseudun lähipalveluiden tuottamismahdollisuuksia yli sektorirajojen paikallistalouden ja sopimuksellisin keinoin, maaseudun äänen kuuluvuutta kuntarakennemuutoksessa sekä esiteltiin hyviä käytäntöjä palvelutuotannossa. Seminaariin osallistui 28 henkilöä.

Seminaariluennot:

- Kylät ja kolmas sektori huomisen palvelutuottajat, Ritva Pihlaja, erityisasiantuntija, Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä ja Kansalaistoiminnan teemaryhmä, tutkija Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti
- Kylien palvelut sopimalla, Heli Siirilä, erityisasiantuntija, Maaseutuasumisen teemaryhmä
- Lähi- vai kaukodemokratia kylien äänenä; Christell Åström, erityisasiantuntija, Kuntaliitto
- Virkistystä vauvasta vaariin; Kirsi Kärkäs-Vahtinen, kehittämisspäällikkö, INTOa Työstä ry (Museotien kylien palvelusuunnitelma)
- Pyörillä palvelu kyliin; Riika Värtö, sairaanhoitaja, Eksote (Mallu-auton toimintaesittely)

4. Toiveiden tori-kyläkiertue kevät 2012

Huhti - toukokuussa 2012 toteutettiin yhdessä Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirin, Saimaan ammattikorkeakoulun, 4H:n ja Martta -piirin sekä Etelä-Karjalan Liikunta ja Urheilu ry:n kanssa mittava 8 kylätapahtuman (Parikkalan Tarnala, Savitaipaleen Pettilä ja Heituinlahti, Rautjärven Asemanseutu, Lemin Kuukanniemi, Lappeenrannan Haapajärvi, Ruokolahti ja Luumäki) **Toiveiden tori -kiertue**, jossa kerättiin Tarinatorien ja -teatterien keinoin kyläasukkaiden tarpeita ja toiveita hyvinvointipalveluista kylissä ja lisäksi osanottajille esiteltiin virtuaalista Hyvis.fi -sivustoa, joka tarjoaa kattavan tietopaketin hyvinvointipalveluihin liittyen. Tilaisuuksista kerättyä tietoa käytetään hyväksi järjestettäessä kyläasukkaiden hyvinvointipalveluita kunta- ja palvelurakennemuutoksessa. Kiertueen yhtenä tavoitteena oli myös tiivistää ja syventää kyläasukkaiden palveluita tarjoavien toimijoiden ja järjestöjen yhteistyötä (esille nousseet teemat liitteenä), Kiertueen tilaisuuksiin osallistui 218 henkilöä.



5. Neljän polven treffit syksy 2012

Hanke järjesti yhdessä Kaakkois-Suomen 4H-piirin Omalla kylällä -hankkeen kanssa 4 polven treffit - tapahtuman 4 paikkakunnalla (Lappeenrannassa, Luumäellä, Parikkalassa ja Rautjärvellä). Tapahtuman tavoitteena oli päästää irti ikäerottelusta ja saattaa palveluiden tarjoajat ja tarvitsijat yhteisen pöydän ääreen teemalla "nuorille töitä ja ikäihmisille apua". Tapahtumaan osallistui myös Etelä-Karjalan instituutin "Kulttuurikutinaa" -hanke sekä Imatran seudun Kehitysyhtiö Kehy Oy:n "Vetovoimaa ja kestävää laatua ympärivuotiseen matkailuun Etelä-Suomessa -hanke". Treffeille kutsuttiin mukaan alueen nuoria, kyläläisiä, yrittäjiä ja järjestöjen sekä yhdistysten edustajia.



Treffien sisältö:

sanasepot parina -ajatuksia oman kylän toiminnasta
tekniikka-areena – tätä me osaamme, otatteko vastaan
visailu työ ennen vanhaan ja nyt

Lappeenrannan Haapajärvellä tapahtumassa oli mukana useampi sukupolvi ja siellä mietittiin miten kulttuuritoiminnan lisäys voisi tuoda hyvinvointia alueelle. Lisäksi mietittiin nuorille ja lapsille tarjolla olevien palveluiden parantamista sekä nuorten tarjoamien töiden parempaa hyödyntämistä. Luumäen Jurvalassa keskityttiin enemmän nuoriin kohdistuvaan toimintaan, Rautjärven asemanseudulla pohdittiin kylässä meneillään olevan kehittämishankkeen tehokkaampaa käyttöä myös palvelutoiminnan parantamiseen ja Parikkalan Tarnalassa tapahtuma toteutettiin "kylämessuina", jossa kyläläiset voivat tutustua tarjolla oleviin palveluihin. Treffeille osallistui yhteensä 87 henkilöä.

6. Vaihdon tori kuntakiertue kevät 2013

Yhdessä Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen MontEri – hankkeen, Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen Mallu- kylillä 2 -hankkeen sekä Lappeenrantaan teknillisen yliopiston Etelä-Karjala-instituutin Kulttuurikutinaa –hankkeen kanssa toteutettiin ympäri Etelä-Karjalaa yhteiset Vaihdon tori –keskustelutilaisuudet (11 kpl), joiden kantavina teemoina olivat yhteistyö, hyvinvointi ja kulttuuri kylissä. Tilaisuuksissa havaittiin, että monet paikalliset ongelmat ja yhteistyötä hidastavat tekijät ovat melko samoja paikasta riippumatta. Niistä voidaan mainita mm. yhteistyön koordinoimisen puute, toiminnan tiedottamisen vaikeus sekä aktiivisten tekijöiden mukaan saaminen. Socom on julkaissut tilaisuuksista kerätyn materiaalin perusteella yhteenvedon ”Vaihdon tori -kuntakiertue – hyviä toimintamalleja eteläkarjalaisista kylistä. Julkaisuun on koottu esimerkkejä, keinoja ja ideoita innoittamaan maaseutualueiden kuntia ja kyliä kehittämään yhteistyötä. Verkkojulkaisu löytyy: <http://www.socom.fi/julkaisut>. Keskustelutilaisuuksiin osallistui 152 henkilöä.



7. Tutustumis- ja oppimisretket

Hankkeen toteutusaikana järjestettiin vuosittain tutustumis- ja oppimisretkiä mm. Etelä-Savoon, Pohjois-Karjalaan, Porvooseen, Kymenlaaksoon, Päijät-Hämeeseen sekä Helsinkiin.

Etelä-Savoon tehtiin retki 17.9.2010 ja retkellä tutustuttiin mm. Otavan lähipalvelukeskukseen (www.otavanlahipalvelukeskus.fi) ja sen monipuolisiin lähipalveluihin (posti, koti- ja työapu, mökkitalakkari, kahvio, käsitöiden suoramyynti, nettipointti, kyläpalvelut, jalkahoitaja ja yksityislääkärin vastaanotto), sekä Vitsiälän kylän (www.vitsiala.net) uuden kylätalon toimintaan. Retkellä oli mukana 21 osanottajaa.

Pohjois-Karjalaan suuntautuneella retkellä (6.5.2011) tutustuttiin Hummovaaran kylän (www.hummovaara.net) ikäihmisten ja lasten kerho- ja palvelutoimintaan sekä Maaseudun Sivistysliiton (www.msl-ita.fi) monipuolisiin kylätoiminnan palveluihin Joensuussa. Retkellä oli mukana 23 osanottajaa.

Porvoon retki (27.8.2011) oli kulttuuritoiminnan oppimismatka historialliseen Porvooseen, jossa käytiin tutustumassa siihen, kuinka alue voi ammentaa vahvasta kulttuuristaan (Runebergin perheen museo ja historia, <http://www.porvoonmuseum.fi/artmuseum.php>) sosiaalista pääomaa sekä tuotteistaa kulttuurin matkailutuotteeksi. Retkelle osallistui 18 henkilöä.

Kymenlaaksossa tutustuttiin 11.11.2011 mm. Enäjärven (www.enajarvi.net) kylätalon toimintaan, Kymenlaakson kylien lähipalveluihin sekä Osuuskunta Kymijoen Kyläkuituun (<http://www.kylakuitu.fi>). Retken toisena kohteena olivat Elävän maaseudun messut Helsingissä. Retkelle osallistui 26 henkilöä. 8.9.2012 vierailtiin Pohjois-Kymenlaaksossa Teuroisten kylässä ja Kädentaitomessuilla Helsingissä. Retkellä oli osallistujia 34 kpl.

Päijät-Hämeessä käytiin 3.3.2012 tutustumis- ja oppimisretkellä Manna ry:n (www.manna.fi)

toimintaan. Manna ry:llä on maaseudulla tarjolla tuettuja ikäihmisten asumisyksioitä, päiväkotitoimintaa sekä koti- ja ateriapalveluita. Toisena retkikohteena olivat Kädentaitomessut Helsingissä. Osallistujia retkelle oli 43 henkilöä.

Jokaisella retkellä kerättiin osallistujilta ajatuksia, toiveita ja ideoita maaseutupalveluiden kehittämiseksi sekä toteutettiin muutama kysely maaseudun kylien kehittämistoiminnan tukemiseksi.

2.3 Verkostoituminen ja yhteistyö

Hankkeen aikana havaittiin, että useammalla toimijalla oli samaan aikaan meneillään hankkeita, joiden toimenpiteet sivusivat tavalla tai toisella hankkeen omia tavoitteita tai toimenpiteitä. Tällaisia hankkeita olivat mm. Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirin Eksoten Mallu kylille –hanke, Kaakkois-Suomen osaamiskeskuksen Socomin MontEri –hanke, Kaakkois-Suomen 4h –piirin Omalla kylällä –hanke, Etelä-Karjalan Marttapiirin Omassa kodissa –hanke sekä Etelä-Karjala-instituutin Kulttuurikutinaa –hanke. Hankkeiden kesken pidettiin useampi palaveri ja voimavaroja yhdistettiin toteuttamalla hankkeiden yhteisiä toimenpiteitä. Yhteisillä toimenpiteillä pyrittiin saavuttamaan hankkeille synergiaa sekä mahdollisimman paljon hyötyä ja tavoitteiden saavuttamista. Yhdessä toteutettiin maakunta kiertäneet Toiveiden tori- kiertue, Neljän polven treffit sekä Vaihdon tori -kuntakiertue. Kaikista yhteisistä tapahtumista voitiin taltioida erinomaista materiaalia jatkokäyttöä varten maaseudun palveluiden uudelleen organisoinnissa. **Tapahtumien materiaalit ovat joko raportin liitteenä tai raportin lopussa on linkki, josta materiaali löytyy.**

Kaakkois-Suomen asukkaiden hyvinvointikysely

Yhteistyössä Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy:n ja Kaakkois-Suomen 4H-piirin kanssa suunniteltiin ja toteutettiin 2500 satunnaisotoksena kirjallinen Kaakkois-Suomen asukkaiden hyvinvointikysely. Kyselyn tausta oli Valtioneuvoston maaseutupoliittisen selontien 2009, jossa peräänkuulutetaan valtion, kuntien ja kolmannen sektorin uusien yhteistyömuotojen selvittämistä. Kyselyllä haluttiin selvittää, minkälainen kuva maaseudun asukkailla on omasta hyvinvoinnin tilastaan, miten maaseudun nuorien ammattitaitoista palvelua käytetään hyväksi arjen apuna, miten suhtaudutaan ajatukseen alueellisista palvelukeskuksista ja miten maaseutualueilla tiedottaminen toimii. *Kyselyn vastausten koonti on raportin liitteenä.*



Muu yhteistyö

Hanke osallistui myös Kansallisen sosiaali- ja terveysohjelman 2012 - 2015 tiedotustilaisuuteen Kouvolassa 24.9.2012, Harvaan asutun maaseudun seminaariin ja kuntamarkkinoihin 11 - 13.9.2012. Hankkeessa järjestettiin 20.9.2012 usean maaseututoimijan yhteinen hyvinvointitiimi, jossa mietittiin mm. mitä uusia ratkaisuja voitaisiin löytää palveluiden tuottamiseen (osanottajia 13 henkilöä).

Sosiaalialan osaamiskeskuksen Socomin henkilökohtaisen avun keskuksen kanssa pidettiin neuvonpito yhteisistä tavoitteista ja intresseistä sekä sovittiin yhteistyöstä ja yhteisestä tiedottamisesta.

Eksoten Mallu -auton toiminnan käynnistämisessä tehtiin Eksoten kanssa yhteistyötä suunnittelemalla Mallu -auton kulkureittejä.

Hanke osallistui myös Eksoten ja Socomin järjestämien hyvinvointipäivien sisällön suunnitteluun yhdessä tapahtumapaikkojen kyläläisten kanssa (Parikkalan Kummun kylässä syksy 2012, ”Säpinää syksyyn” ja Savitaipaleen Pettilässä keväällä 2013, ”Hyvinvointihulinat”).

2.4 Hyviä käytäntöjä ja toimintamalleja

Hankkeessa kerättiin myös maakunnasta hyviä käytäntöjä ja toimintamalleja, jotka voivat olla esimerkkeinä maakunnan muille kylille ja toimijoille.

1. Pettilän kyläkeskus

Erityisen hyvänä käytäntönä ja esimerkkinä palveluiden tuottamisessa kylästä käsin sekä alueellisena palvelukeskuksena toimimisesta Etelä-Karjalassa voidaan pitää Savitaipaleen **Kuivasensaarta**, jossa kyläläiset perustivat kyläyhdistyksen ja ostivat kunnalta koulutoiminnasta poistuneen koulurakennuksen, peruskorjasivat rakennuksen ja perustivat siihen Pettilän kyläkeskuksen. Kyläkeskuksen toimintaa, kylien palvelutarjontaa kyläalueen matkailua sekä muuta kylän toimintaa on kehitetty aktiivisesti jatkuvasti koko sen toiminnan ajan yli 15 vuotta. Kyläkeskuksen toiminta pyörii työntekijöiden voimin. Keskus työllistää alueen nuoria kesäisin, pitkäaikaistyöttömiä sekä vajaakuntoisia työnhakijoita. Kyläkeskuksen välittömässä läheisyydessä sijaitsee urheilukenttä, pihapiirissä beach-volley -kenttä ja uutuutena on tulossa golf-puttausrata. Kyläkeskuksessa järjestetään useita tapahtumia vuosittain. Myös Eksoten Mallu-auto pysähtyy Kuivasensaarella. Kuivasensaarella toteutuu hyvällä tavalla eri sukupolvien välinen yhteistyö, sillä kyläkeskuksen toimintaan kyläläiset osallistuvat ”vauvasta vaariin”. Toimintansa kyläkeskus rahoittaa tilojen ja asuntojen vuokrauksella, kauppatoiminnoilla sekä erilaisia vapaaehtoisvoimin järjestettyjen tapahtumien tuotoilla. Lisäksi kyläyhdistyksellä on liki vuosittain menossa erilaisia kehittämishankkeita.

Pettilän kyläkeskuksen palvelut:

- harraste-, kurssi-, kerho- ja koulutustoiminnat
- kansalaisopiston toiminta
- kyläläisten oma kirjasto
- kyläyhdistyksen oma kauppa ”Pettilän pikku puoti”
- kirpputori
- lounas kesäisin
- kylätalkkaritoiminta (omat nuoret työntekijät sekä yrittäjäväilyt)
- pesulapalvelut
- kyläkeskuksen ja sen asuntojen vuokraus



2. Tarnala kylätalo

Parikkalan Tarnalan kylässä maakunnan pohjoispäässä sijaitsevaa Tarn alan kylätaloa voidaan pitää myös alueellisena palvelukeskuksena, vaikka sillä ei varsinaisesti ole palkattua työvoimaa. Vanhan koulurakennuksen kunnalta lunasti rakennuksen hallintaan perustettu kiinteistöyhtiö, jossa kyläyhdistys on yhtenä osakkaana.

Kylätalolla kokoontuu kerran viikossa Tarnalan entisten nuorten virikekerho Ruasa, jonka toimintaan kuuluu muun muassa askartelua sekä sosiaalista yhdessä oloa. Kerhon toiminnan suunnittelevat kerholaiset yhdessä ohjaajansa kanssa. Kerho on tarkoitettu lähinnä eläkeläisten ja työttömien virkistystoiminnaksi ja kerhon yhteydessä on kaikille avoin pitopalvelun valmistama lounas. Eksoten Mallu-auto pysähtyy kylätalolla kerhon yhteydessä parin viikon välein. Sen palvelut ovat luonnollisesti kaikille tarjolla.

Kylätalon palvelut:

- harraste-, kurssi-, kerho- ja koulutustoiminnot
- pitopalveluyritys
- tietotupa, jossa atk-ohjausta
- Ruasa -virikekerho
- tilojen vuokraustoiminta
- Tarnalan malli:



3. Haapajärven kylätalo

Lappeenrannan Haapajärven kylässä sijaitsevaa kylätaloa voidaan kutsua myös alueelliseksi palvelukeskukseksi, jonka toiminta ei myöskään perustu palkalliseen. Kylätalolla järjestetään vapaaehtoisin voimin viikoittain kokoontuva **seniorikerho**, jossa päiväkahvien ohessa käy vierailijoita mm. Lappeenrannan kaupungilta ja seurakunnalta. Kylätalon pihapiirissä pysähtyy myös Mallu-auto, jossa vastaanottoa pitävät sairaanhoitaja ja vanhuspalvelujen palveluohjaaja sekä Lappeenrannan kaupungin kirjastoauto. Kylän miehet saunovat kerran viikossa kylän metsästysmajalla

Kylätalon palvelut:

- seniorikerhotoiminta
- puuhakerho alakouluikäisille, vetäjinä kylän omat nuoret
- kansalaisopiston toiminnot
- tilojen vuokraus
- kokoustilat



Kyläläisiltä kerättiin 4 polven treffeillä ajatuksia ja ideoita kylän palveluiden kehittämisestä ja kyläläisten toiveina olivat:

- kylän seniorikerhon ja läheisen kylän (Kasukkala) koulun yhteistyö
- nuorten kokkikoulu ja ohjaajakoulutuksen järjestäminen marttojen toimesta
- nuorten harrastusmahdollisuuksien lisääminen
- asiointiliikenteen järjestäminen kylään
- nuorten apuna käytön järjestäminen organisoidusti 4H:n toimesta

4. Mallu-auto

Mallu -auto on Eksoten liikkuva vastaanotto, josta saa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Autossa on tarjolla sairaanhoitajan vastaanotto, syksystä 2013 lähtien laboratoriopalveluita (perusverinäytteet), sekä myös suun terveydenhuollon ennaltaehkäiseviä palveluja kuten suuhygienistin ja hammashoitajan palvelut ikäihmisten asumispalveluyksiköissä. Autossa on myös kokeiltu syksyllä 2012 työvoimahallinnon Tellu- pilotissa työvoiman palvelukeskuksen jalkautuviin palveluihin. Mallu -auton lisäksi Eksote on järjestänyt ja järjestää ja kehittää hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen teemapäiviä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa sekä kehittää yritysten ja yhdistysten kanssa tehtävien yhteistyön muotoja



5. Hyviä käytäntöjä eteläkarjalaisissa kylissä, Vaihdon tori - kuntakiertue

Vaihdon tori-kiertueella kerättiin paikallisia hyviä käytäntöjä, joiden avulla yhteistyötä eri toimijoiden välillä voidaan vahvistaa ja edistää. Kiertueesta laadittiin raportti, johon kerättiin näitä käytäntöjä, on toki muistettava, että jokainen ylös kirjattu paikallinen tapa on omanlaisensa eikä välttämättä suoraan siirrettävissä muualle, mutta toimivat hyvänä innoittajana muille. Kiertueen tavoitteiksi oli asetettu kerätä 1. tietoa ja esimerkkejä yhteistyöstä kylien, yhdistysten, viranhaltijoiden sekä yritysten kesken, 2. tutustua siihen mitkä ovat hyvinvoinnin perusteet kylissä sekä 3. miten ihmisiä voidaan houkutella mukaan toimintaan ja 4. miten kulttuuri edistää kylän hyvinvointia.

Yhteistyö

Liki poikkeuksetta kiertueen tilaisuuksissa todettiin, että sujuva yhteistyö edellyttää yhteisiä tilaisuuksia ja tahoja, joka koordinoi yhteistyötä ja mieluiten vielä neutraali toimija sekä toimijoiden yhteinen tavoite ja yhteinen kokoontumistila. Lemin järjestöparlamentti on hyvä esimerkki kunnan, järjestöjen ja kylien yhteistyöstä ja Koitsanlahden tyrniturjanaiset taas osoittavat kylän ja yrittäjän välisen yhteistyön merkitystä.

1. Lemin järjestöparlamentti

- tavoitteena tapahtumien päällekkäisyyksien välttäminen
- pääpainona järjestöjen yhteistyön kehittäminen ja paikallisten tapahtumien suunnittelussa
- avoimet n. 4 kertaa vuodessa pidettävät kokoukset, koolle kutsujana kunnan vapaa-aikasihteeri
- merkittävä rooli alueen kulttuuriperinnön ja yhteisön identiteetin ylläpitäjänä sekä vapaa-ajan mahdollisuuksien edistäjänä
- oiva esimerkki siitä, kuinka kunnan ja järjestöjen yhteistyöllä voidaan vapaamuotoisesti vahvistaa asukkaiden vaikuttavuutta kunnassa

2. Parikkalan Koitsanlahden tyrniturjanaiset

- ohjelmallinen kylän markkinointitapahtuma syksyisin
- hyvä esimerkki marjatilallisen, paikallisen yrittäjän ja kylän yhteistyön voimasta
- kyläyhdistys hoitaa tapahtuman käytännön järjestelyt ja saa samalla kaivattua tuottoa toiminnalleen
- selkeä tehtävänjako ja yhteinen tavoite tekevät mukana oleville yhteistyöstä helppoa

Hyvinvointi

Sosiaaliset, henkiset ja fyysiset puitteet vaikuttavat kylien asukkaiden hyvinvointiin. Hyvinvointi koostuu esimerkiksi kylässä tarjolla olevista palveluista, kylän yhteisöllisyydestä, viihtyisästä asuinympäristöstä, saatavalla olevista terveyspalveluista sekä paikalliskulttuurista. Naapuriapu on edelleen voimissaan maaseutukylissä ja sen voima on kylän yhteisöllisyydessä, jossa naapuri tunnetaan sekä inhimillisessä vuorovaikutuksessa.

Koska haja-asutusalueen kylistä on usein pitkä matka kiinteisiin palveluihin, on Eksotella tarjolla liikkuva palveluyksikkö, Mallu-auto, joka pysähtyy palvelemaan asiakkaita ympäri Etelä-Karjalaa. Pysähdyspaikalla voi olla samaan aikaan kerhotoimintaa, kuten Heitlahden virkiöillä.

1. Heitlahden virkiät

- Savitaipaleen Heituinlahden kylässä toimiva n. 50 jäsenen vapaaehtoinen pääasiallisesti ikäihmisistä koostuva ryhmä
- kokoontuu kerran viikossa paikallisella nuorisoseuran talolla
- kerholaisille ensisijaisesti on tärkeää toistensa tapaaminen
- kansalaisopisto maksaa kerhon ohjaajan kerhotunnit, valmistelun yms. ohjaaja tekee talkoilla
- kunnalta pieni avustus toimintaan vuosittain
- kuljetus kerhoon yhteistaksilla
- kerhopäivän ohjelmana on yhteinen kahvihetki, muistin virkistäminen, keskustelut ajankohtaisista asioista, vierailijoiden käynnit ja kerhon omat vierailut

Miten ihmisiä saadaan mukaan

Maaseudun yhdistyksillä, seuroilla ja järjestöillä ongelmana on usein, kuinka toiminnasta tehdään niin houkuttelevaa, että ihmisiä saadaan mukaan toimintaan. Kiertueella kävi selkeästi ilmi, että avoin toiminta houkuttelee osallistumaan ja että siellä missä ihmisten osaamisalueet otetaan avosylin vastaan niiden huomioiminen houkuttaa ihmisiä mukaan yhteisön toimintaan. Tiedottaminen aktivoi ihmisiä mukaan ja se todettiinkin illoissa melko haastavaksi (hyvänä esimerkkinä Vainikkalan kylän oma lehti sekä Kuivasensaaren kyläkeskus)

Taipalsaaren Jänkäsalo

- Taipalsaaren kunnassa sijaitseva saaristokylä, jossa vakituksia asukkaita 18 ja vapaa-ajan asukkaita n. 200
- kylän yhdistystoiminnot ovat kaikille avoimia
- kyläyhdistyksen jäseniksi katsotaan niin vakituiset kuin vapaa-ajan asukkaatkin, kaikki asukkaat huomioitu kylän kehittämisessä
- yhteiset tehtävät jaettu yhdistysten keskenesimerkki siitä, kuinka aktiivisuus lisääntyy, kun kaikki ovat ns. samalla viivalla – kylän asukkaat, eläkeläiset ja kesäasukkaat ovat kaikki yhtä tärkeää kylän voimavaraa
- kyläyhdistystoiminnassa oivallettu tehtävien ja vastuiden jakamisen tärkeys vakituisten ja loma-asukkaiden ajan, taidon ja tiedon mukaan

Kulttuuri hyvinvoinnin edistäjänä

Kulttuurin on todettu vaikuttavan ihmisten hyvinvointiin ja kulttuuri on maaseudulla paljon muutakin tavanomaisesti kulttuurina ymmärretty teatteritoiminta, taidenäyttelyt yms. Vaihdon tori -kiertueen aikana nousi esille vahvasti se, kuinka suuri voimavara on yhdessä järjestetyt tapahtumat kuten kesäiset musiikkitapahtumat, joulun ajan myyjäiset tai markkinat. Kulttuuria voidaan maaseutukylässä tuottaa omin voimin yhdistämällä kyläläisten voimavarat ja osaamisen.

Ruokolahden Taitotalo

- ylläpitäjänä taideyhdistys, joka ostanut vuonna 1982 kunnalta rakennuksen sekä kunnostanut sen talkootyönä
- näyttelyitä ja taidekursseja
- taidelainaamo
- tilat vuokrattavana yksityisiin ja julkisiin tilaisuuksiin
- esimerkki kulttuurin elinvoimaisuuden lisääjänä asuinympäristössä ja toimijoiden välisessä yhteistyössä

Lähde: Vaihdon tori –kuntakiertueen raportti: <http://www.socom.fi/julkaisut>

3. Tiedottaminen

Hankkeen toiminnasta ja tapahtumista on tiedotettu suoraan niitä koskevien kylien sähköpostiosoitteisiin. Lisäksi tapahtumista ja retkistä on laitettu erillinen ilmoitus maakuntalehteen tai julkaisu lehden seurapalstalle (mm. retkistä). Kylien yhteisistä kokoontumisista on tehty muistio, joka on lähetetty kokoontumisiin osallistuneille kyläläisille. Hankkeen yleistiedotus on hoidettu kuukausittain yli 500 sähköpostiosoitteeseen lähetettävällä sähköisellä kyläkirjeellä. Hankkeella on oma osio toteuttavan yhdistyksen omilla kotisivuilla. Lisäksi rahoittajalle on raportoitu kerran vuodessa.

4. Yhteistyökumppanit

Hankkeen yhteistyökumppaneita ovat muut alueella toteutuvat maaseudun kehittämiseen ja sen palvelutoiminnan kehittämiseen ja lisäämiseen liittyvät hankkeet, joita tulee uusia vuositason ja vanhoja päättyä ja niitä toteuttavat toimijatahot. Muina yhteistyökumppaneina ovat toimineet Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri, Kaakkois-Suomen 4H -piiri, Kaakkois-Suomen Sosiaalialan oppimiskeskus Socom Oy, Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulu ja tekninen yliopisto sekä Etelä-Karjala-instituutti. Hankkeen yhteistyökumppaneina toimivat tietenkin myös alueen kylät ja kunnat/kaupungit.

5. Resurssit ja organisaatio

Hankkeen hallinnoinnista, raporteista, tiedotuksesta, käytännön toteutuksesta ja koordinoinnista on vastannut hankkeen projektipäällikkö 60 % työajalla yhteistyössä kylien vapaaehtoisten kanssa. Projektipäällikön tukena on kuusi jäsentä käsittävä ohjausryhmä, joka on kokoontunut hankkeen

aikana 4 kertaa. Hankkeen toteutusta seuraa ohjausryhmän ja yhdistyksen hallituksen ohella yhdistyksen hallituksen puheenjohtaja.

6. Indikaattorit

- mukana olleita kyliä 17 kpl (tavoitetaso 18)
- osallistuvia ihmisiä 1034 kpl (tavoitetaso 900)
- kylä- ja palveluiltoja 81 kpl (tavoitetaso 55)
- teemaseminaareja/foorumeja 2 kpl (tavoitetaso 6)
- palvelumallit 2 kpl (tavoitetaso 2)
- htv 1,7 (tavoitetaso 2)

7. Kustannukset ja rahoitus

Kustannukset	
Palkat ja palkkiot + sivukulut	78626,75
Ostopalvelut	8582,50
Vuokrat	1271,43
Matkakulut	5657,16
Muut kustannukset	7345,89
Vastikkeetta hankkeen hyväksi tehty työ	12963,60
Kustannukset yhteensä	114447,33
Rahoitus	
Ely-keskukselta haettava tuki	73246,29
Kuntaraha	18311,57
Yksityinen raha	9906,87
Vastikkeetta hankkeen hyväksi tehty työ	12982,60
Rahoitus yhteensä	114447,33

8. Hankkeen yhteenveto

Kunta- ja palvelurakennemuutoksessa harvaan asutun maaseudun palvelutason jonkinasteinen säilyminen on haastavaa. Maaseutukyliltä palvelut ovat jo kadonneet melko tyystin ja keskittyneet lähinnä kuntakeskuksiin, tosin myös niistä ovat alkaneet julkiset palvelut siirtyä yhä isompiin taajamiin ja kehityskulku jatkunee kuntakeskusten yhdistymissuunnitelmien myötä. Väestön ikääntyessä julkisen liikenteen puuttuminen tuo tarvittavien palveluiden saamisen yhä vaikeammaksi, joten maaseutualueiden palvelutarpeen tyydyttämiseksi on kehitettävä uusia ratkaisuja joko tuottamalla ne paikallisin voimin tai tuomalla palveluita liikkuvilla yksiköillä, kuten Eksoten Mallu -auto. Joissain osissa Suomea mm. kirjastoautot lainaustoimintojen lisäksi tuottavat mm. joitain terveyspalveluita.

Maaseutukylissä on lisääntynyt erityisesti ikäihmisten turvattomuus ja yksinäisyyden, koska sosiaalinen kanssakäyminen on kadonnut osittain ”yhteisten olohuoneiden”, koulujen, kauppojen

yms. myötä, tosin kylätalot toimivat yhteisinä kokoontumistiloina, mutta usein miten niissä järjestettävä toiminta kohdentuu nuorempaan ikäluokkaan ja esimerkiksi ikäihmisten kerhotoimintaa on hyvin harvassa kylässä.

Hankkeen tavoitteina oli kehittää palveluiden tuottamista kyläryppäiden omasta toimesta, hyvien käytäntöjen levittäminen sekä verkostoituminen. Hankkeeseen mukaan lähtevien kyläryppäiden löytäminen oli vaikeaa ja ryppäiksi valikoituvat kylät, joissa jo oli palvelutoimintaa tai ainakin suunnitelmia palvelutarpeiden tyydyttämiseksi sekä jo toteutuvaa kerhotoimintaa. Hankkeen aikana järjestettiin useampi tilaisuus tai kiertue hyvien käytäntöjen levittämiseksi sekä palvelutarpeiden kartoittamiseksi ja lisäksi käytiin useamman kerran opinto- ja tutustumisretkellä eri kohteissa. Hanke verkottui ja toteutti mm. tapahtumia useamman sellaisen toimijan kanssa, joilla oli myös meneillään maaseudun palveluihin ja hyvinvointiin tähtääviä hankkeita.

1. Alueelliset palvelukeskukset

- Pettilän kyläkeskus (<http://kylat.ekarjala.fi/kuivasensaari/>)
- Tarnalan kylätalo (<http://kylat.ekarjala.fi/tarnala/>)
- Haapajärven kylätalo (<http://kylat.ekarjala.fi/haapajarvi/>)
- Ruokolahden Taitotalo (<http://www.taitotalo-rukolahti.fi/>)

2. Toimintansa vakiinnuttaneet ikäihmisten kerhomallit

- Entisten nuorten Ruasa -kerho Parikkalan Tarnalan kylässä
- Seniorikerho Lappeenrannan Haapajärven kylässä
- Heitlahen virkiät Savitaipaleen Heituinlahden kylässä

3. Muita kerhomalleja

- Kiertävä koordinoitu kerhotoiminta Museotien kylien mallin mukaan
- Kulttuurikerhotoiminta Kuivasensaassa

4. Hyviä palvelukäytäntöjen tutustumiskohteet

- Otavan lähipalvelukeskus, Mikkeli (<http://www.otavanlahipalvelukeskus.fi/>)
- Hummon kylätalo, Kesälahti (<http://www.hummoaara.net/kylatalo.htm>)
- Manna ry, Nastola (www.manna.fi)

5. Hankkeen omat seminaarit ja kierrokset

- Parasta kylissä -aloitusseminaari 31.5.2010
- Kylien Asumismarkkinat –kierros syksy 2010
- Kylien Palvelutuulahdus seminaari 24.1.2012

6. Verkostokumppanit

- Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri Eksote
- Kaakkois-Suomen osaamiskeskus Socom
- Kaakkois-Suomen 4h -piiri
- Etelä-Karjalan Marttapiiri
- Etelä-Karjala-instituutti

7. Verkostoyhteistyö

- Kaakkois-Suomen asukkaiden hyvinvointikysely
- Toiveiden tori-kyläkiertue kevät 2012
- Neljän polven treffit syksy 2012
- Vaihdon tori kuntakiertue kevät 2013

9. Suositukset ja jatkotoimenpiteet

Kuntakeskusten julkisten palveluiden sopimusten myötä niihin on perustettu yhteispalvelupisteitä, jotka usein kuitenkin sijaitsevat maaseutukylistä kaukana, joten julkisen liikenteen vähyys tekee niiden saatavuuden kylien asukkaille melko vaikeaksi. Yhteispalvelupisteiden mallista voitaisiin ottaa mallia myös maaseutukylissä, joihin uudella monialaisella eri toimijoiden yhteistyöllä voitaisiin perustaa **alueellisia palvelukeskuksia** esimerkiksi kylätaloihin, joita maakunnassa on n. 70 kappaletta. Moni kylätalo soveltuisi mainiosti keskuksiksi, kunhan palveluiden tuottamisen ympärille sijoittuu riittävä väestömäärä kuitenkin kohtuullisen välimatkan päässä keskuksista.

Alueelliset palvelukeskukset voivat olla myös yksi ratkaisu paikalliseen pitkäaikaistyöttömyyteen, sillä hyvänä esimerkkinä on jo toimiva Pettilän kyläkeskus, joka työllistää monipuolisesti kyläalueensa asukkaita (nuoret, pitkäaikaistyöttömät, vajaakuntoiset). Todennäköisesti palvelukeskustoiminta tarvitsee myös julkista tukea, koska toiminnan rahoittaminen vapaaehtoistoiminnalla on kyläläisille pitkällä tähtäyksellä liian voimille käypää.

Yhtenä ratkaisuna hyvinvointipalvelutarpeiden tyydyttämiseen voisi olla hankkeessa mukana ollut Museotiekylien **kiertävä kerhotoimintamalli**, joka voitaisiin toteuttaa usean toimijan yhteistyönä (kunta, seurakunta, kylät, muut toimijat, kuten martat, 4h jne). Kiertävällä kerhotoiminnalla on koordinaattori, joka suunnittelee kerhotoimintojen paikat, aikataulut ja toimintamuodot sekä tarjolla olevat hyvinvointipalvelut yhdessä kohdekylien ja muiden toimijoiden kanssa. Lisäksi kiertävällä kerhotoiminnalla on oma tiedotusalueensa verkossa.

Taipalsaari 19.9.2013

Etelä-Karjalan Kylät ry

psta

Marja Jussila
hankkeen projektipäällikkö

Liitteenä esimerkkejä palvelukeskuksista muualta Suomesta

Eskola (<http://www.eskolankyla.fi/>)

Eskola on Keski-Pohjanmaalla sijaitseva n. 400 asukkaan kylä, jota kuten muitakin maaseutukylä on koetellut rakennemuutos. Kylätalolla, joka perustettiin 1980 -luvun puolivälissä vanhaan veturitalliin, on ollut keskeinen rooli kylän yhteisöllisen toiminnan heräämisessä. Kylätalolle ja sen yhteyteen tuotetut palvelut ovat palauttaneet kylälle elämänuskon ja tuoneet uusia asukkaita. Sen myötä kyläläiset ovat alkaneet kehittää kyläänsä. Aktiivisen kyläyhdistyksen lisäksi kylässä toimii sosiaalinen yritys Osuuskunta Nelikataja, jonka tehtävänä on työllistää kylän pitkäaikaistyöttömiä ja vajaakuntoisia asukkaiden kunnan ja yritysten palvelutarpeisiin. Lisäksi kylään perustettiin 2009 Eskolan kehitys Oy (omistajana kyläyhdistys ja 120 kyläläistä), joka vastaa kylän asuntotuotannosta ja on rakentanut kylälle rivitalon. Yhteisöllinen kehittäminen rakentuu kyläyhdistyksen ja kunnan keskinäiselle yhteistyölle sekä kyläyhdistyksen, paikallisen osuuskunnan ja kehitysyhtiön suunnitelmalliselle työnjaolle. Kylätaloa ja 18 huoneiston rivitaloa hallinnoivat kaupunki ja vanhustenkotiyhdistys. Kunta on järjestänyt arkisin ikäihmisten ruokailun kylätalolle ja se toimii kunnan kotipalvelujen tukikohtana. Kylätalon sauna ja pyykkitupa ovat kyläläisten käytössä ja talon pihapiirissä toimii kunnan 13 -paikkainen ryhmäperhepäiväkotiki sekä Keski-Pohjanmaan sosiaalipsykiatrisen yhdistyksen ylläpitämä kuntoutuskoti. Kylästä löytyy vielä 2 kauppaa, koulu ja asiamiesposti.

Palke -hanke, palvelukeskukset maaseutualueille, Kainuun Nuotta ry

Hankkeen tavoitteena:

- Julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin paikalliseen kumppanuuteen pohjautuvien paikallisiin tarpeisiin ja mahdollisuuksiin perustuvien palvelukeskusten kehittäminen syrjäisille alueille
- alueellisen palvelukeskuksen, joissa on sosiaali- ja terveystalvelujen palvelukeskusverkotot sekä niiden tuotanto uusimuotoisesti sekä talvelujen tuottajien kumppanuusmallit (julkinen, yksityinen ja kolmas sektori), kehittäminen ja käynnistäminen
- kansalaisjärjestöjen yhteistyön kehittäminen paikallisella tasolla.
- Sähköisten vuorovaikutteisten oppimis- ja toimintaympäristöjen kehittäminen osana Kainuun valokuituverkon rakentamista
- Matalan kynnyksen keskuksien kehittäminen osaksi palvelukeskuksia
- Terveysten ja itsehoidon kehittäminen osana palvelukeskusverkostoa
- Saatujen mallien levittäminen muualle Kainuuseen

Hankkeessa mukana olevat kylät:

- Ruhtinansalmi, Suomussalmi, www.ruhtinansalmi.fi
- Moisiovaara , Hyrynsalmi, <http://www.kainuu.fi/kylat/>
- Tipasoja, Sotkamo, <http://www.kainuu.fi/kylat/>
- Lentiira, Kuhmo, www.lentiirankyla.com)